

Czy gdy człowiek zażywa substancję psychoaktywną jej działanie zawsze jest takie samo? Jakie czynniki wpływają na subiektywnie doświadczany efekt narkotyku? Czy można nim w świadomy sposób sterować? W kulturze zachodniej istnieje przekonanie, że zażywanie większości substancji psychoaktywnych wymyka się ludzkiej sprawczości. Nieuchronnie prowadzi do uzależnienia, bądź straty kontroli przejawiającej się między innymi kryminalnymi zachowaniami. Na takie postrzeganie zjawiska konsumpcji substancji psychoaktywnych duży wpływ wywarła polityka „Wojny z narkotykami”, jak również dyskurs uzależnienia jako choroby. Być może jednak zmiany stanu świadomości wywołane działaniem narkotyków nie są zdeterminowane jedynie wynikiem działania poszczególnych substancji na układ nerwowy człowieka, ale są także kształtowane przez kulturowo wypracowane wzorce zażywania substancji psychoaktywnych oraz indywidualne powody, dla których są one konsumowane. Niniejszy projekt usytuowany jest w obrębie nurtów badawczych związanych z zażywaniem substancji psychoaktywnych, które kwestionują przekonanie, że regularni użytkownicy substancji psychoaktywnych są pozbawieni sprawczości w interakcji z nimi.

Przedmiotem etnograficznej analizy niniejszych badań jest proces budowania relacji i negocjowania sprawczości z ayahuaską i innymi substancjami psychoaktywnymi wśród wyznawców religii Santo Daime w Brazylii. Ayahuaska jest psychoaktywnym napojem zawierającym DMT, który wywołuje tzw. odmienne stany świadomości charakteryzujące się zmienioną percepcją i intensywnymi wizjami. Napój ten był tradycyjnie konsumowany na terenach Amazonii w praktykach szamanów-uzdrowicieli (*vegetalistas*). Wraz z postępującymi procesami globalizacji tradycyjne wzorce zażywania ayahuaski zaczęły ulegać przekształceniu. W XX wieku powstały na tym obszarze synkretyczne religie, dla których konsumpcja ayahuaski jest centralnym sakramentem. Najstarszą z nich jest Santo Daime łącząca w sobie rdzenne indiańskie tradycje z katolicyzmem. Źródłem doktryny, a także głównym narzędziem używanym w trakcie rytuałów jest dla wyznawców kościoła właśnie ayahuaska, określana przez nich jako Daime, uznawana za boski byt, sakrament komunii i źródło wiedzy. Wizje doświadczane w trakcie intoksykacji ayahuaską stanowią podstawę wyobrażeń kosmologicznych wyznawców tej religii. Choć ayahuaska jest w wielu krajach nielegalna i klasyfikowana jako narkotyk, w badanym kontekście rytuały związane z jej konsumpcją są również formą terapii leczenia uzależnienia od innych substancji psychoaktywnych jak alkohol, opiaty, czy stymulanty

Niniejsze badania stanowią próbę odpowiedzi na pytanie w jaki sposób kontekst społeczno-kulturowy wpływa na relacje między substancją psychoaktywną, a organizmem odbiorcy. W tym celu w trakcie badań analizie poddane zostaną empiryczne trajektorie zażywania substancji wyznawców religii Santo Daime oraz epistemiczne trajektorie koncepcji związanych z zażywaniem narkotyków. W trakcie antropologicznej eksploracji badaczka prześledzi w jaki sposób przepływają one przez życiowe doświadczenia oraz różne konteksty kulturowe, polityczne i instytucjonalne. Badania skoncentrują się na następujących typach relacji: 1) relacjach między użytkownikami i substancjami 2) społecznymi relacjami budowanymi wokół zażywania substancji 3) relacjami między konstrukcją koncepcji kulturowych związanych z zażywaniem substancji takich jak „narkotyk”, „samo-kontrola”, „uzależnienie”, a kontekstem społeczno-kulturowym. Zebrane w trakcie badań etnograficznych dane stanowią również punkt wyjścia do rozważań nad problemem sprawczości i kontroli w interakcji z narkotykami jak również dyskursem uzależnienia jako choroby. Projekt przyczyni się do rozwoju teorii sprawczości w obrębie badań nad zażywaniem substancji psychoaktywnych.